

(аналогічний пізнанню у продничих науках), скільки фронетичний (спрямований на розуміння під час дискурсивного обговорення цінностей) [4, с. 48].

У світлі соціально-натуралістичної юриспруденції з урахуванням «болонського» досвіду обґрунтовується необхідність реформування юридичної освіти в Україні шляхом перетворення її з юридичної освіти і правового виховання «позитивістського» типу в юридичну освіту і правове виховання «соціально-натуралістичного» типу [5, с. 187], що заснований на доктрині, яка вирішальне значення при застосуванні закону надає духу права, втіленому у букві закону.

Саме за такого підходу можливе формування інклюзивного громадянського суспільства, в якому з повагою ставитимуться до відмінностей окремих людей, соціуму.

Список використаних джерел

1. Голосніченко І. Правосвідомість і правова культура у розбудові Української держави / І. Голосніченко // Право України. – 2005. – № 4. – С. 24-25.
2. Шмагин А. Основы немецкой методики тлокования права / А. Шмагин // Вестник гражданского права. – № 4. – Т. 12. – 2012. – С. 247-284.
3. Нерсисянц В. С. Общая теория права и государства. Учебник для юридических вузов и факультетов / В. С. Нерсисянц. – М. : Издательская группа НОРМА – ИНФРА, 1999. – 552 с.
4. Максимов С. Правова доктрина: філософсько-правовий підхід / С. Максимов // Право України. – № 9 – 2013. – С. 34-54.
5. Костенко О. Юридична освіта і правове виховання як засоби забезпечення правопорядку (щодо юридичної освіти і правового виховання «соціально-натуралістського типу») / О. Костенко // Право України, – № 8. – 2011. – С. 187-194.

***ВАКОЛЮК Л.М.**, викладач, кафедри правознавства
Вінницького інституту Університету «Україна»*

DOI: 10.58521/978-966-924-433-8-2017-216-21-26

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ІНВАЛІДІВ ОСНОВНЕ ЗАВДАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Соціальний захист є невід’ємною частиною соціальної політики будь-якої цивілізованої держави. Не є виключенням із цього правила і Україна. Проголосивши себе демократичною, соціальною та правовою державою Україна на конституційному рівні визначила право особи на соціальний захист. Так, у ст. 46 Конституції визначено, що громадяни

мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [1].

Інститут соціального захисту являється комплексним правовим інститутом який покликаний забезпечити реалізацію одного із основних напрямків діяльності держави – соціальної політики.

Соціальний захист осіб з інвалідністю є одним із найважливіших напрямів соціальної політики держави в сучасному світі, бо перестав бути внутрішньою справою окремої держави і постає як вимога міжнародного співтовариства. Ступінь соціальної захищеності особи з інвалідністю є яскравим показником розвитку та цивілізованості певного суспільства, рівня розвитку відповідної держави.

Питання соціального захисту осіб з інвалідністю стали предметом досліджень вітчизняних науковців та практиків, серед яких слід виділити М. Авраменка, Н. Борещьку, О. Іванову, Е. Лібанову, О. Макарову, С. Мельника, К. Міщенко, В. Скуратівського, В. Сушкевича та ін.

Сучасну політику України зорієнтовано на відновлення соціального та правового статусу осіб з інвалідністю, поліпшення їхньої життєдіяльності, самореалізації, самодостатності, досягнення матеріальної незалежності, всебічної інтеграції. Система соціального захисту осіб з інвалідністю охоплює не лише державну соціальну допомогу та пенсійне забезпечення, систему пільг і компенсацій та соціально-побутове обслуговування, але й включає охорону здоров'я, освіту та зайнятість осіб з інвалідністю, а також соціальну і професійну реабілітацію та соціальну інтеграцію в суспільство. Термін «реабілітація» стосується процесу, що має на меті уможливити особам з інвалідністю досягнення і підтримку їх оптимальних фізичного, чуттєвого, інтелектуального, психічного, а також соціального рівнів діяльності, які б забезпечували їх засобами для зміни свого життя в напрямі до вищого рівня самостійності. Реабілітація може включати заходи для забезпечення і відновлення функцій або ж компенсації втрати або відсутності функції чи функціонального обмеження. Реабілітаційний процес не включає першої медичної допомоги. Він залучає широке коло заходів, програм і видів діяльності, починаючи від більш основної та загальної реабілітації і до дій спрямованих на досягнення кінцевої мети, наприклад професійної реабілітації. Для осіб з інвалідністю мають бути широко доступними різноманітні об'єкти загального користування: дороги, житлові будинки,

комунальний транспорт, культурні, навчальні, медичні заклади, спортивні споруди.

Тобто соціальний захист осіб з інвалідністю включає не лише матеріальні питання, а й весь спектр проблем і потреб людського життя. Ця теза зумовлена тим, що в сучасному суспільстві будь-яка людина потребує розширеного соціального захисту, який полягає не тільки в фінансово-матеріальній підтримці, а й у створенні різнобічних умов для повноцінного функціонування і розвитку особи, максимальної реалізації її потреб та інтересів [2, с. 212].

В Україні соціальна політика щодо осіб з інвалідністю набуває дедалі активнішого характеру. Продовжується формування мережі реабілітаційних закладів на всій території країни з метою максимального наближення їх до місця проживання осіб з інвалідністю.

Реабілітація осіб з інвалідністю спрямована на усунення або можливо більш повну компенсацію обмежень життєдіяльності з метою відновлення соціального статусу інвалідів, досягнення ними матеріальної незалежності.

Завдяки більш уважному ставленню держави до проблем осіб з інвалідністю та стабілізації економіки країни в цілому, фінансування програми соціального захисту в останні роки суттєво поліпшилось.

Проте існує чимало проблем у забезпеченні життєдіяльності осіб з інвалідністю, наданні державної підтримки.

У Національній доповіді «Про становище інвалідів в Україні» (2008 р.) окреслено такі проблеми у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю: забезпечення пенсійних і соціальних виплат особам з інвалідністю у розмірах, які б гарантували їм достатній рівень життя; отримання гідної освіти в рамках інтегрованих форм навчання; забезпечення можливості безперешкодного отримання реабілітаційних послуг за місцем мешкання особи з інвалідністю; можливість трудової діяльності без дискримінації у процесі працевлаштування та подальшої роботи; реформування стаціонарних установ для осіб з інвалідністю та переведення фінансування на створення допоміжних служб, які дозволяють людям з інвалідністю жити без відриву від соціуму; створення доступного середовища для вільного пересування осіб з інвалідністю та безперешкодної комунікації [3]. Слід відмітити, що і тепер зазначені проблеми суттєво не вирішилися і продовжують бути актуальними для українського суспільства.

Постійна позитивна динаміка зростання пенсійних і соціальних виплат особам з інвалідністю є недостатньою для їх соціального захисту, адже особи з інвалідністю продовжують залишатися найменш

забезпеченими категоріями населення в Україні. Такий стан свідчить про необхідність не тільки підвищення соціальних виплат особам з інвалідністю, але й про зміну технології їх розрахунку та надання.

Практично на самому початку становлення знаходиться формування доступного для осіб з інвалідністю середовища життєдіяльності.

Окремо слід спинитися на проблемі працевлаштування осіб з інвалідністю. Практика показує, що залучення громадян з інвалідністю до сфери праці важливе як для них самих, так і для держави, оскільки підвищується життєвий рівень осіб з інвалідністю, збільшується їх платоспроможність, а також можливість самореалізації. Політика держави полягає в максимальній активізації потенційних сил осіб з інвалідністю у контексті професійної, трудової реабілітації та працевлаштування [4, с. 156].

Україна першою з країн пострадянського простору шляхом створення державних інституцій та квотування робочих місць запровадила дієві законодавчі важелі відповідальності роботодавців за працевлаштування осіб з інвалідністю.

Так, норматив ст. 19 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» зобов'язує підприємства, установи, організації, в тому числі підприємства й організації громадських організацій осіб з інвалідністю, фізосіб, які використовують найману працю, працевлаштувати 4% інвалідів від середньооблікової річної чисельності штатних працівників, або однієї особи з інвалідністю - якщо в роботодавця працює від 8 до 25 осіб [5]. Для порівняння: в Італії та Іспанії - 2%, у Німеччині - 5%, у Франції - 6%. Проблема є низький рівень виконання бюджетними установами нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю (унаслідок відсутності «покарання» для бюджетних установ та органів виконавчої влади за не працевлаштування осіб з інвалідністю). На відміну від України, у багатьох країнах світу саме ці структури є «модельним роботодавцем». Наприклад, в Індії відповідні робочі місця реально резервують у відповідних органах ще з 1961 року. Таку квоту в Україні зобов'язані виконувати всі суб'єкти господарювання незалежно від форми власності, проте лише 55% підприємств дотримуються встановленого показника, їм вигідніше сплатити штраф, ніж забезпечити роботою осіб з інвалідністю [6]. При цьому лише незначна частина коштів від штрафних санкцій спрямовується на створення робочих місць для осіб з інвалідністю.

Аналіз судової практики свідчить і про неоднозначне трактування судами вимог Закону «Про основи соціальної захищеності

інвалідів в Україні».

Так, при прийнятті судами рішень стосовно стягнення адміністративно-господарських санкцій береться до уваги виконання роботодавцем лише деяких обов'язків, визначених частиною 3 ст. 18 цього Закону, зокрема подання роботодавцем щомісячних звітів до центру зайнятості.

Відтак, суди фактично звільняють підприємства від сплати адміністративно-господарських санкцій, вважаючи, що роботодавець ужив усіх необхідних заходів для працевлаштування осіб з інвалідністю, хоча, відповідно до чинного законодавства, це не звільняє підприємства від обов'язку їх працевлаштування або сплати адміністративно-господарських санкцій за невиконання нормативу.

Отже, існує нагальна потреба в забезпеченні державного нагляду за дотриманням роботодавцями цієї квоти.

На підставі проведеного дослідження можна зробити висновок, що на нинішньому етапі недостатньо здійснено заходів щодо забезпечення повноцінного життя осіб з інвалідністю, не проведена модернізація існуючої системи соціального захисту осіб з інвалідністю.

Система соціального захисту осіб з інвалідністю в Україні перебуває у стадії становлення та розвитку, триває активний пошук оптимальної структури, найважливіших напрямів діяльності та основних функцій органів праці та соціального захисту на різних рівнях управлінської діяльності інституту соціального захисту всіх верств населення, в тому числі осіб з інвалідністю, спираючись на позитивний міжнародний та внутрішній досвід у цій сфері діяльності, накопичений за попередні роки, потребує законодавчої, фінансової, економічної, адміністративної, науково-технічної підтримки та удосконалення.

Список використаних джерел

1. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – ст. 141.

2. Соціальний захист населення України : навч. посіб. / авт. кол. : І. Ф. Гнибіденко, М. В. Кравченко, О. М. Коваль, О. Ф. Новікова та ін.; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К. : Вид-во НАДУ; Вид-во «Фенікс», 2010. – 212 с.

3. Про становище інвалідів в Україні: Національна доповідь [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.naiu.org.ua/2011-09-02-11-27-56/710-natsionalna-dopovid-prostanovichche-invalidiv-v-ukrajini>

4. Врегулювання проблемних питань працевлаштування та захисту прав інвалідів у сфері праці : практ. посіб. / уклад. О. В. Бабак, І. В. Гладка, Н. М. Малиновська, В. Й. Скаковська ; за заг. ред. В. М. Дьяченка, М. Л. Авраменка. – К. : «Ун-т Україна», Всеукр. Центр професійної реабілітації інвалідів, 2007. – 156 с.

5. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України, від 21.03.1991 р. № 21 // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1991. – № 21. – ст. 252.

*ВАКОЛЮК С.М., доктор філософії в галузі права,
завідувач кафедри правознавства
Вінницького інституту університету «Україна»*

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Правове поле життя та діяльності осіб з інвалідністю хоча й містить багато позитивних кроків на шляху вирішення численних проблем, але є переважно декларативним, не забезпеченим матеріальними ресурсами та механізмами управлінського впровадження. Існуюча система соціального захисту осіб з інвалідністю потребує суттєвих змін, доповнень і модернізації. Рівень соціально-правового захисту населення в нашій країні в умовах хронічної інфляції не дає змоги повною мірою задовольнити найсуттєвіші потреби осіб з інвалідністю, які потерпають не лише від матеріальних нестатків, а в багатьох випадках також і від усвідомлення власної нереалізованості та соціальної незатребуваності в суспільстві. В таких умовах все більше осіб з інвалідністю намагаються змінити своє життя шляхом пошуку підходящої роботи та в разі потреби підвищити рівень своєї кваліфікації або набути нової спеціальності для подальшого працевлаштування.

У багатьох розвинених країнах, одним із механізмів досягнення цієї мети є розвиток соціального підприємництва. Справа в тому, що перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства призводить до корінних змін в сфері праці, зокрема трудових відносин. Тому, актуальним стає використання на практиці такої інноваційної для нашого суспільства соціальної технології як соціальне підприємництво. А недостатня наукова розробка, теоретична та практична значимість окреслених питань, недосконалість законодавчої бази, ускладнення умов працевлаштування, зростання безробіття та інші фактори зумовлюють актуальність даної теми.

Метою роботи є обґрунтування доцільності використання